

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

Soru Cevap

لا یَزِدُّ الْقَضَاءَ إِلَّا الدُّعَاءَ “Kazayı ancak dua önler” Hadisi Nasıl Anlaşılmalı

Soru:

“Benimsenmeyen kitaplar arasında yer alan İslami Tefkir kitabında, dua kaderi önlemez. Ne kazayı ne de Allah Subhânehu ve Teâlâ'nın ilmini değiştirmez ifadesi geçiyor...” Bana göre ise Kuran ve Sünnette bu anlayışa aykırı düşen naslar var. Örneğin Rasûl SallAllahu Aleyhi ve Sellem'den şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir:

لا یَزِدُّ الْقَضَاءَ إِلَّا الدُّعَاءَ “Kazayı ancak dua önler” Bu anlamda daha pek çok hadis var. Bu hadisler, duanın kaderi değiştirebileceğini kanıtlıyor. Söz konusu kitapta geçen metin ile bu naslar arasındaki bu çelişkiyi nasıl ele almalıyız? Allah mükâfatınızı artırsın.

Cevap:

Görünüşe göre İslami Tefkir değil de İslami Fikir kitabındaki metine atıfta bulunmak istedin. Onun için soruda yanlış isim geçmiştir. Sorudaki bir diğer yanlışlık ise “Benimsenmeyen kitaplar arasında yer alan” sözüdür. Çünkü söz konusu kitap, benimseme değil. Zira o, “İdari dosyada, ister kitapta Emir'in ismi belirtilmiş olsun isterse belli nedenlerden ötürü bir başka üyenin ismi belirtilmiş olsun, Hizbin yayımladığı ancak halkalarda etüt edilmeyen benimsenmemiş kitaplar bölümünde yer almaktadır.” Benimsenmeyen bu kitaplardan biri de “...İslami Fikir...” kitabıdır. Her neyse, az önce belirttiğim gibi görünüşe göre sen kitaptaki şu metinden bahsediyorsun: “Ama açıkçası dua, Allah'ın ilmindeki değiştirmez. Ne kazayı def eder ne kaderi nefyeder ne de bir şey sebepsiz yere meydana gelir. Çünkü Allah'ın ilmi, mutlaka gerçekleşecek, Allah'ı kazası da kesinlikle vuku bulacaktır. Zira dua, kazayı önleseydi, kaza olmazdı. Allah kaderi var etti. Onun için dua, onu yok edemez...” Sen bunun,

لا یَزِدُّ الْقَضَاءَ إِلَّا الدُّعَاءَ “Dua kazayı önler.” Başka bir rivayette ise,

لا یَزِدُّ الْقَضَاءَ إِلَّا الدُّعَاءَ “Kaderi ancak dua önler” hadisleriyle çeliştiğini söylüyor ve bu çelişkiye nasıl yaklaşmalıyız diye soruyorsun?

Cevaba geçmeden önce bir girizgâh olarak sana ilgili bazı şeylerden söz edeceğim:

1- İslam'da duanın mertebesi ve Allah'ın izniyle duaya icabet edilmesi... Konu ile ilgili bazı ayetler ve hadisler varit olmuştur. Bazıları şunlardır:

- Allah Subhânehu ve Teâlâ şöyle buyurdu:

وَقَالَ رَبُّكُمْ ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ إِنَّ الَّذِينَ يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِي سَيَدْخُلُونَ جَهَنَّمَ دَاخِرِينَ “Rabbiniz şöyle buyurdu: Bana dua edin, kabul edeyim. Çünkü bana ibadeti bırakıp büyüklük taslayanlar aşağılanarak cehenneme gireceklerdir.” [Mümin 60]

- El Hâkim, Müstedrek'inde Ebu Hurayra'dan rivayet ettiğine göre Rasûlullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem şöyle buyurdu:

لَيْسَ شَيْءٌ أَكْرَمَ عَلَى اللَّهِ مِنَ الدُّعَاءِ “Allah katında duadan daha değerli bir şey yoktur.” Ahmed, Müsned'inde Ebu Said'den rivayet ettiğine göre Peygamber SallAllahu Aleyhi ve Sellem şöyle buyurdu:

مَا مِنْ مُسْلِمٍ يَدْعُو بِدَعْوَةٍ لَيْسَ فِيهَا إِثْمٌ وَلَا قَطِيعَةٌ رَجِمَ إِلَّا أَغْطَاهُ اللَّهُ بِهَا إِحْدَى ثَلَاثِ إِمَّا أَنْ تُعَجَّلَ لَهُ دَعْوَتُهُ وَإِمَّا أَنْ يَدْخِرَهَا لَهُ فِي الْآخِرَةِ وَإِمَّا أَنْ يَصْرِفَ عَنْهُ مِنْ السُّوءِ مِثْلَهَا قَالُوا إِذَا نَكَّرَ قَالَ اللَّهُ أَكْثَرُ “Herhangi bir Müslüman, bir dua ile Allah'a yalvarırsa, bu dua, günah işlemek veya akraba ile alakayı kesmek için olmadıkça, Allah ona şu üç şeyden birini muhakkak verir: Ya duasını hemen kabul edip istediğini verir. Yahut ona vereceğini ahireti için saklar. Veya duasına karşılık ondan dengi bir kötülüğü uzaklaştırır.” Bunun üzerine Ashabı Kiramdan bazıları: “Öyleyse biz çok dua ederiz” dediler. Rasûlullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem: “Allah'ın lütfu daha çoktur.” buyurdu.” El Hâkim de bu hadisi Müstedrek'inde Ebu Said'den rivayet etmiştir.

Bu deliller, Allah'ın mümin kulunun kendisine dua etmesinden hem de çokça etmesinden hoşlandığını gösteriyor. Nitekim Ahmed'in Müsned'inde geçtiği üzere duaya üç şeyden biriyle

Allah'ın senin aleyhine yazdığı kaderdeki şeyden başkasını sana eriştiremezler, sana zarar veremezler. Kaderi yazan kalemler kaldırılmıştır. Kaderin kendisiyle yazılmış olduğu mürekkepte kurumuştur." [Tirmizi]

4- Şimdi duanın kazayı, başka bir rivayette ise kaderi önleyeceği ile ilgili iki hadise zikrederim:

- El Hâkim Müstedrek Ala Sahihayn adlı eserinde İbn Abbas'tan, Sevban'dan rivayet ettiğine göre Peygamber *Sallallahu Aleyhi ve Sellem* şöyle buyurdu:

إِنَّ الدُّعَاءَ يَرُدُّ الْقَضَاءَ "Dua kazayı önler." Başka bir rivayette ise El Hâkim, Abdullah Ebil Cad'dan, Sevban'dan rivayet ettiğine göre Rasûlullah *Sallallahu Aleyhi ve Sellem* şöyle buyurdu:

لَا يَرُدُّ الْقَدَرَ إِلَّا الدُّعَاءُ "Kaderi ancak dua önler" El Hakim der ki: [Buhari ve Müslim hariç etmemiş olsa da bu, isnadı sahih bir hadistir]

5- Kader ile ilgili gelen hadisler, özellikle delaleti kati ayetler incelendiğinde, bu delillerden yeryüzündeki ve gökyüzündeki her şeyin Allah *Subhânehu ve Teâlâ* katında takdir edilip yazılmış olduğu anlaşılır. Bu varlıkta gerçekleşen her şeyi, Allah önceden takdir edip yazmıştır. Allah'ın önceden takdir edip yazdığı her şey, mutlaka gerçekleşecektir. Gerçekleşmesi kaçınılmazdır. Yani hiçbir şey, kaderi önlemez, gerçekleşmesine engel olamaz.

Yukarıdaki iki hadisten ise duanın kaderi ya da kazayı -ki her iki mana da aynıdır- önlediği anlaşılır. Dolayısıyla kader ile ilgili gelen kati delillerle çelişki içerisinde olduğu şüphesi doğar. Daha önce de belirttiğimiz gibi önce hadisler ile kati deliller arası birleştirmeye çalışılır. Birleştirme imkânı varsa birleştirilir. Aksi takdirde hadis dirayeten reddedilir...

6- Buna göre bu meseleyi enine boyuna düşündüğümde, başarı Allah'tan olmak üzere derim ki:

A- لَا يَرُدُّ الْقَدَرَ إِلَّا الدُّعَاءُ "Kaderi ancak dua önler" hadisindeki "kaderi önler" cümlesi, hakiki manadadır. Yani onu Levhi Mahfuz'dan siler demektir. Bu hadis, bu anlamı ile dirayeten reddedilir. Çünkü takdir edilen ya da kaza olunan husus, Levhi Mahfuz'da yazılıdır. Mutlaka gerçekleşecektir. Gerçekleşmesi kaçınılmazdır, geri kalmaz. Yani kader, Levhi Mahfuz'dan silinmez. Dolayısıyla birleştirme imkânı yoksa hadis dirayeten reddedilir. Bu durumda kader hakkında gelen kati deliller alınır. Yani kaderin gerçekleşmesi kaçınılmazdır. Önlenemez... Ancak dirayeten reddetmeden önce kati deliller ile zanni deliller arasını birleştirmek için yoğun çaba sarf edilmelidir. Çünkü iki delili birleştirmek, iki delilden birini iptal etmekten daha iyidir.

B- Usulde hakiki manayı engelleyici bir karineden dolayı hakiki mananın verilmesi imkânsız hale gelirse -ki yukarıda belirtilen kati delillerin varlığı gibi- bu durumda mecaza gidilir ve dile göre mecaz mümkünse, mecaz uyarınca hadis anlaşılır. Ki burada bu mümkündür. Mecazi anlamıyla hadisteki kader veya kaza sözcüğünden terettüp eden yani etkisi, başka bir deyişle nedensellik ilişkisi ile kazadan doğan şey anlaşılır. Sebebin zikredilip müsebbebin (sonuç) kastedilmesidir. Tıpkı "Araziyi yağmur bitirdi" sözü gibi. Bu deyimde sebep (yağmur) belirtilip, müsebbep yani sonuç (bitkileri) kastedilmiştir. Keza burada da (kader) zikredilip mecazi mana kastedilmiştir yani etkisi ya da sonucu. Buna göre önlenen kader ya da kaza değil, etkisidir. Mümin üzerinde bir kader ya da bir kaza gerçekleşirse, örneğin hastalık, evlat ya da mal kaybı ya da ticari zarar gibi, bu durumda dua, üzerindeki bu etkiyi def eder. Nitekim Hasen b. Ali *Radiyallahu Anhuma'nın* rivayet ettiğine göre Rasûlullah *Sallallahu Aleyhi ve Sellem* bana vitir namazının kunutunda okuduğum bazı kelimeler öğretmiştir:

اللَّهُمَّ اهْدِنِي فِيمَنْ هَدَيْتَ... وَقِنِي شَرَّ مَا قَضَيْتَ "Allahım, hidayet ettiklerinle beni de hidayete ulaştır... Ve beni kaza ettiğin şeyin şerrinden koru!" Bir mümin, eğer kazanın şerrinden korunmak maksadıyla Allah'a dua eder ve duayı çokça yaparsa, Allah ondan kazanın etkisini hafifletir, katlanması ve sabretmesi için yardımcı olur. Üzerinde kaza gerçekleşmiş olmasına rağmen iyi bir yaşam yaşar.

Yani üzerindeki kaza hafifler ve gerçekleşmesi hafif kalır. Böylece mecazi olarak duası kazayı önlemiş gibi sayılır. Yani kazaya katlanması ve sabretmesi için Allah yardımcı olur... Nice insan vardır ki bir diken bile batsa, gücü zayıflar ve sarsılır. Nice insan da vardır ki başına bir musibet bile gelse, dilinden Allah zikrini düşürmez. Bu musibetin şerrinden ve etkisinden koruması için Allah *Subhânehu ve Teâlâ'*ya dua eder. O musibete sabreder ve hali vakti yerinde olur. Sanki duası, mecazi olarak o musibeti önlemiş gibi olur. İşte hadis böyle anlaşılmalıdır. Yani kaderin gerçekleşmesi kaçınılmazdır ama müminin ihlasla ve samimiyetle yaptığı dua, kazanın etkisini önler yani hafifletir. Katlanması ve sabretmesi için yardımcı olunur. Musibetin ağırlığını hafife alır. Dolayısıyla iyi bir yaşam sürer ve sanki musibet hiç gerçekleşmemiş gibi olur. Bütün bunlar, Levhi Mahfuz'da yazılıdır. Allah, onları takdir etmiştir ve ezelden beri onları bilir... Yani kula bir musibetin takdir edildiği ve o musibetin gerçekleşeceği Levhi Mahfuz'da yazılıdır... Bu kul o musibetin şerrinden korunmak için Allah'a dua eder. Allah da duasına yanıt verir. Musibete katlanması ve sabretmesi için yardımcı olur. Sanki mecazi olarak musibete maruz kalmamış gibi olur.

İşte hadis böyle anlaşılmalıdır. Benim tercih ettiğim görüş budur. En doğrusunu ve en güzelini Allah bilir.

7- Daha fazla bilgi ve fayda için aşağıdaki hususları belirtmekte yarar var:

A- "Et Teysir Fi Usul El Tefsir" adlı kitabımda şöyle geçiyor: "Duaya icabet, kaderi ya da Levhi Mahfuz'daki ya da Allah'ın ilmindeki yazgıyı değiştirmek anlamına gelmez. Yani icabet, Allah'ın kulunun duasını ve o duaya icabetini bilmediği ve dolayısıyla duanın Levhi Mahfuz'da yazılı olmadığı anlamına gelmez. Aksine Allah, yapılan duayı ve ezelden beri yazılı olduğunu bilir... Kader, Allah'ın ilmidir yani Levhi Mahfuz'daki yazgıdır. Gerçekleşecek her şey, ezelden beri Levhi Mahfuz'da yazılıdır. Dolayısıyla Allah, filan kişinin kendisine dua edeceğini bilir. Eğer Allah, duaya icabet etmeyi takdir etmişse, filan kişinin şöyle şöyle dua edeceği ve bunun da böyle böyle gerçekleşeceği yazılmıştır... Dua, Allah'ın ilminde ya da Levhi Mahfuz'da yazılı olmayan yeni bir şey inşa etmek değildir. Aynı şekilde duaya icabet de böyledir. Gerçekleşecek her şey, Levhi Mahfuz'da yazılıdır. Allah gaybı bildiği gibi söz veya eylem olsun kulun ne işleyeceğini de bilir. Her şey, ezelden beri önceden yazılmıştır. Onun için kulun yaptığı duayı Allah bilir ve yazılıdır. Aynı şekilde Allah'ın murat ettiği gibi o duaya icabet edileceği de ezelden beri yazılıdır. Dua ve icabet, Allah'ın ilminin üstünde değildir, aksine gerçekleşecekleri şekliyle Levhi Mahfuz'da yazılıdır. Çünkü Allah, gaybı da şهادeti de bilendir.

لَا يَغْرُبُ عَنْهُ مِثْقَالُ ذَرَّةٍ فِي السَّمَاوَاتِ وَلَا فِي الْأَرْضِ "Göklerde ve yerde zerre miktarı bir şey bile O'ndan gizli kalmaz." [Sebe 3]"

B- Ebu Muhammed El Hüseyin El Begavi El Şafii'nin (ö: 516) Şerhi Sünnet adlı eserinde şöyle geçiyor: "Bana Abdül Vahit b. Ahmed El Melihiy, Abdullah b. Ebil Cad'dan, Seoban'dan şöyle haber vermiştir: Rasûlullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem şöyle buyurdu:

لَا يَزِيدُ الْقَدَرَ إِلَّا الدُّعَاءُ "Kaderi ancak dua önler" ... Derim ki: Ebu Hatim El Sicistani "Devamlı dua yapan birine kazanın gelışı de güzel olur. Sanki kaza önlenmiş gibidir..." dedi."

C- Ebu'l Hasen Nureddin Molla El Herevi El Kari'nin (ö:1014) Mirkat El Mefatih Şerhu Mişkat El Mesabih adlı eserinde şöyle geçiyor:

" *لَا يَزِيدُ الْقَدَرَ إِلَّا الدُّعَاءُ* "Kazayı ancak dua önler" sözü hakkında: Kaza, takdir edilmiş emirdir... Yahut eğer murat, hakikatse, kazanın önlenmesi ile hafife alınmasını ve kolaylık murat etmiştir. Öyle ki sanki kaza hiç inmemiş gibi olur..."

Umarım bu yeterlidir. Hamd âlemlerin Rabbi olan Allah'a mahsustur

H.16 Rabiu'l Evvel 1441
M.13 Kasım 2019